

VISKA in Vlaanderen

DE EINDRESULTATEN

19 NOVEMBER 2019

Kris Coremans en Inès Neefs
Met medewerking van Nathalie Druine

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Inhoudstafel

1. KADER EN DOELSTELLINGEN	2
2. DE SPECIFIEKE VLAAMSE CONTEXT	2
3. ONDERZOEKSOPZET EN METHODOLOGIE	3
4. RESULTATEN.....	4
<i>Deelnemende volwassenen en personeel.....</i>	<i>4</i>
<i>Het EVC-proces in de cvo.....</i>	<i>5</i>
<i>Partnerschappen en netwerken .....</i>	<i>7</i>
<i>Tools gebruikt bij de EVC-procedure .....</i>	<i>7</i>
<i>Transversale vaardigheden .....</i>	<i>8</i>
<i>Professionalisering .....</i>	<i>9</i>
<i>Toegang tot en bekendheid met EVC.....</i>	<i>10</i>
<i>Impact van de EVC-procedure voor de betrokkenen. ....</i>	<i>11</i>
5. VOORNAAMSTE BELEIDSADVIEZEN	12

1. Kader en doelstellingen

Dit rapport geeft een samenvatting van de bevindingen van het project 'Visible skills of adults' (VISKA) Erasmus+ KA 3 in Vlaanderen. De volledige eindresultaten voor Vlaanderen zijn vanaf februari 2020¹ terug te vinden in het Engelstalig rapport 'VISKA – National report Belgium-Flanders' dat ook als basis wordt gebruikt voor het internationaal vergelijkende rapport 'VISKA Cross-country report'.

Het VISKA-project speelt in op de Europese beleidsprioriteit om de kennis en vaardigheden van volwassenen meer zichtbaar te maken via het 'valideren van informeel en non-formeel leren'. Op die manier hoopt Europa bij te dragen tot een betere tewerkstelling en sociale inclusie. De focus ligt op doelgroepen die in onze samenleving minder kansen krijgen: laaggeschoolden, migranten, asielzoekers, vluchtelingen en werklozen. Deze groepen in het bijzonder hebben baat bij het herkennen en erkennen van de competenties die ze al verworven hebben.

Waar in Europese context de term 'validation' wordt gehanteerd, gebruiken wij het koepelbegrip EVC als het herkennen en erkennen van verworven competenties.

Het VISKA-project is een samenwerking tussen vier partnerlanden: België (Vlaanderen), Noorwegen, IJsland en Ierland. Het driejarig project liep van februari 2017 tot en met februari 2020 en werd gecoördineerd door Skills Norway. Cork Institute of Technology (CIT) was de onderzoeks- en evaluatiepartner voor het VISKA-project.

Het doel van het VISKA-project is het begrijpen, evalueren en optimaliseren van EVC in de vier partnerlanden. Hiertoe hebben de partnerlanden **vijf interventies** uitgewerkt en toegepast in hun eigen (nationale/regionale) contexten. De interventies hebben, zoals aangegeven de bedoeling de kennis, vaardigheden en competenties van migranten, asielzoekers, vluchtelingen en laaggeschoolden meer zichtbaar te maken en op die manier job- en opleidingskansen te creëren.

Vijf interventies:

1. Ontwikkeling en uitbreiding van regionale/nationale netwerken en partnerschappen met relevante betrokkenen (mensen uit de praktijk en beleidsmakers)
2. Uitbreiding/aanpassing van de instrumenten die worden gebruikt bij de erkenning van verworven competenties
3. Het opstellen van gemeenschappelijke criteria voor het documenteren en beoordelen van transversale vaardigheden.
4. Opleiding en professionalisering voor trajectbegeleiders, EVC-assessoren en ander betrokken personeel
5. Het verbeteren van de toegang tot en het toewerken naar een ruimere bekendheid met EVC-procedures en -begeleiding voor de specifieke doelgroepen.

2. De specifieke Vlaamse context

De Vlaamse partner in het VISKA-project is het Departement Onderwijs en Vorming, onderdeel van het Vlaamse Ministerie van Onderwijs en Vorming en als dusdanig verantwoordelijk voor de

---

¹ Officiële publicatiedatum, maar eerdere inzage is mogelijk op verzoek

beleidsvoorbereiding, -ondersteuning en evaluatie. Het is de afdeling Hoger Onderwijs en Volwassenenonderwijs die de projectverantwoordelijkheid opneemt.

Het doel van het VISKA-project in Vlaanderen is om het belang te onderzoeken van een EVC-procedure voor onderwijskwalificaties voor laaggeschoolde volwassenen.

In de centra voor volwassenenonderwijs (cvo) kunnen laaggeschoolde volwassenen zich inschrijven voor de opleiding aanvullende algemene vorming (AAV). Deze modulaire opleiding waarvoor de eindtermen (zoals voor elke opleiding) door het Vlaams Parlement zijn vastgelegd, leidt bij succes tot het certificaat AAV. In combinatie met een certificaat van een beroepsopleiding (of een bewijs van beroepskwalificatie) kan het certificaat AAV leiden tot een diploma secundair onderwijs op niveau 4 van de Vlaamse kwalificatiestructuur. De cvo die de opleiding AAV aanbieden, hebben in onderling overleg al eerder een soort EVC-procedure uitgewerkt, onder de vorm van een vrijstellingsprocedure. Cursisten moeten momenteel immers nog steeds ten minste één module volgen in een cvo en kunnen geen (deel)certificaat ontvangen louter op basis van een assessment of (reeks van) testen.

Het decreet van het volwassenenonderwijs van 2007 art.63, §3 voorziet in de mogelijkheid om via het volwassenenonderwijs een certificaat van de opleiding aanvullende algemene vorming (AAV) te behalen op basis van een EVC-procedure, zonder lessen te hebben gevolgd in het centrum. De Vlaamse Regering moet hiervoor de nadere modaliteiten vastleggen. Tot op heden is dit nog niet gebeurd.

In dit onderzoek brengen we de huidige EVC-procedures voor AAV in de cvo in kaart. We onderzoeken hoe we meer en gelijke EVC-mogelijkheden voor AAV kunnen garanderen voor laaggeschoolden en of een EVC-procedure voor AAV wel degelijk een meerwaarde is om een diploma secundair onderwijs te behalen. Hierdoor trachten we aan de hand van beleidsadviezen de beleidsmakers die werken rond EVC een zicht te geven op de voorwaarden voor een kwaliteitsvolle EVC procedure voor AAV. Zo kunnen zij, in navolging van het decreet EVC voor beroepskwalificaties, overwegen of het zinvol is om ook een EVC-procedure voor AAV structureel en wetgevend te verankeren.

3. Onderzoekopzet en methodologie

Het onderzoeksproces in het VISKA-project is gestructureerd rond drie hoofdfasen:

1. Gedetailleerd in kaart brengen van bestaande praktijken en contexten (literatuurstudie, SWOT-analyse)
2. Veldproeven ('field trials') waarin de geselecteerde interventies uitgevoerd worden
3. Analyse en evaluatie – mogelijke beleidsimpact.

Geraadpleegde bronnen voor, tijdens en na de veldproeven:

- Leden van de nationale adviesgroepen (NAG) en andere belangrijke stakeholders
- Eerstelijns- en begeleidingspersoneel betrokken bij EVC
- Cursisten die toegang hebben of willen krijgen tot EVC-procedures
- Leden van het projectteam in elke partnerorganisatie.

De **doelgroep** voor het VISKA-project Vlaanderen bestaat uit laaggeschoolde volwassenen (volwassenen zonder diploma hoger secundair onderwijs – EQF4) in Vlaanderen en Brussel, zijn 18 jaar of ouder en hebben de Belgische nationaliteit (of kunnen aantonen dat ze legaal in België wonen). Migranten, vluchtelingen en asielzoekers kunnen ook deel uitmaken van de doelgroep wanneer ze

voldoende taalvaardig zijn om met kans op succes de opleiding AAV te volgen. In zeven cvo, verspreid over Vlaanderen, met de opleiding AAV in het aanbod, wordt een EVC vrijstellingsprocedure georganiseerd waarbij ze gebruik maken van een gemeenschappelijk scenario en registratieformulier. Voorafgaande kwalificaties (EVK) en deelname aan vrijstellingsproeven kunnen leiden tot vrijstellingen waardoor het leertraject van de laaggeschoolde verkort of minder intensief kan zijn. De verzamelde gegevens en de analyse van die gegevens zullen de basis vormen voor beleidsaanbevelingen met betrekking tot een EVC-procedure voor AAV voor laaggeschoolde volwassenen in Vlaanderen.

Het veldwerk vond plaats tussen mei 2018 en juni 2019 en leverde de volgende kwantitatieve dataset op:

- Deelname van 474 laagopgeleide volwassenen aan de veldproeven
- Enquêtes van 924 cursisten die zich in de opleiding AAV hebben ingeschreven om een uitgebreid profiel van de cursist AAV op te stellen.
- Enquêtes aan het einde van het project bij 49 deelnemers van de veldproeven
- Enquêtes van 7 trajectbegeleiders en/of coördinatoren
- Enquêtes van 14 stakeholders
- Enquêtes van 36 trajectbegeleiders/coördinatoren/directie om inzicht te krijgen in het huidige vrijstellingenbeleid van de cvo met een opleiding AAV.

De kwalitatieve gegevens bestaan uit interviews en focusgroepen met vier deelnemende cursisten, zeven trajectbegeleiders en/of coördinatoren van de zeven geselecteerde cvo, de pedagogische begeleidingsdiensten en het Vlaams Ondersteuningscentrum voor volwassenenonderwijs (Vocvo), zes leerkrachten van de module MACUSA, één lid van de cel toetsontwikkeling van de Examencommissie Secundair Onderwijs en twaalf stakeholders.

Bij de dataverzameling en data-analyse stotten de onderzoekers op een aantal hinderpalen.

De geselecteerde cvo namen allemaal deel op vrijwillige basis, waardoor het VISKA-team afhankelijk was van de goede wil van de cvo. Sommige cvo waren beperkt in middelen en tijd, hadden te kampen met personeelstekort of langdurige ziektes, wat soms leidde tot een beperkte deelname aan enquêtes of het tijdig verstrekken van informatie.

Het VISKA-team Vlaanderen kon niet aanwezig zijn op de intake-momenten (identificatiefase) tijdens de veldproeven in de centra, wat soms resulteerde in een minder grondige en nauwkeurige invulling van het registratieformulier. Daarom konden sommige items niet worden opgenomen in de analyse van de veldproeven.

4. Resultaten

Deelnemende volwassenen en personeel

924 cursisten die de opleiding AAV volgen, werden bevraagd tijdens een les MACUSA. De bedoeling was een uitgebreid profiel op te stellen van de laaggeschoolde volwassenen die een diploma secundair onderwijs willen halen via een cvo-opleiding. De analyse van het onderzoek toont aan dat het een heterogene groep is met toch een aantal overeenkomsten.

Achtergrondkenmerken of demografische kenmerken

Het aantal mannelijke (48%) en vrouwelijke (52%) cursisten was vrijwel gelijk. De meeste cursisten zijn jongvolwassenen (66% is jonger dan 26 jaar). Aangezien 44% van de ouders niet in België geboren zijn, kunnen we ervan uitgaan dat een groot deel van de cursisten een migratieachtergrond heeft.

Kenmerken gelinkt aan onderwijs en tewerkstelling

Bijna de helft van de cursisten (45%) is werkloos.

Het hoogst behaalde diploma gaat van geen diploma tot een diploma hoger onderwijs, hoewel deze laatsten waarschijnlijk cursisten zijn die hun diploma in het buitenland hebben behaald, maar waarvan het diploma niet erkend wordt in België. 60% van de cursisten behaalt als hoogste niveau secundair tweede graad en bijna de helft van de cursisten kent een problematische schoolloopbaan. 67% heeft minstens 1 keer een schooljaar moeten herdoen.

De belangrijkste redenen voor leerlingen om de middelbare school te verlaten zijn zowel persoonlijke (37%) als schoolgerelateerde factoren (39%). Schoolmoeheid en persoonlijke problemen zijn de meest aangehaalde redenen. De reden waarom ze zich ingeschreven hebben in de cursus AAV is uiteraard om het diploma secundair onderwijs te behalen. Toch zijn ook verder studeren (39%) (voornamelijk bij de jongvolwassenen) en een betere kans op de arbeidsmarkt (40%) ook zeer sterke motieven.

Personeel

Het personeel uit de zeven geselecteerde cvo die deelnamen aan het VISKA-project, zijn van oorsprong bijna allemaal leerkrachten. Door hun ruime werkervaring in het cvo, nemen zij ondertussen meerdere rollen op zich, zoals coördinator, begeleider/trajectbegeleider, assessor, ... afhankelijk van de behoefte in het cvo.

Het EVC-proces in de cvo

In elk cvo wordt een EVC-programma voor AAV voorzien op basis van een intakeprocedure en de afname van de bestaande vrijstellingsproeven. De vier fasen, in overeenstemming met de Europese richtlijnen, worden voorzien: identificeren, documenteren, beoordelen en certificeren. De Federatie van het tweedekansonderwijs (TKO), de overkoepelende organisatie van alle cvo met de opleiding AAV in hun aanbod, ondersteunt de centra door het ontwikkelen van vrijstellingsproeven die worden gedeeld op een elektronisch platform. De cvo hebben allemaal een convenant ondertekend waarin zij zich ertoe verbinden om de vrijstellingsprocedure te gebruiken. Het gaat hier om een engagement van de centra want de Federatie van het TKO heeft geen wettelijke basis en kan dus geen afdwingbare afspraken opleggen aan de cvo.

Een EVC -procedure omvat de volgende vier fasen: de identificatiefase en de documentatiefase (samen de herkenningfase), de beoordelingsfase en de certificeringsfase (samen de erkenningfase). Tijdens de veldproeven probeerde het VISKA-team inzicht te krijgen in de huidige vrijstellingsprocedure. Dit gebeurde door een uniforme intakeprocedure - face-to-face of digitaal – aan te bieden tijdens de identificatie- en documentatiefase, én de monitoring van de vrijstellingsproeven tijdens de beoordelingsfase. De informatie werd verzameld voor 474 kandidaten.

- De identificatiefase gaf inzicht in de motivatie waarom cursisten zich wilden inschrijven in de cursus AAV. De belangrijkste reden is het behalen van een diploma Secundair Onderwijs, in combinatie met een beroepskwalificatie. Ook de mogelijkheid om verder te studeren en betere kansen te krijgen op de arbeidsmarkt speelden mee. Uit de kwalitatieve gegevens blijkt dat de kandidaten de voorkeur geven aan een intakeprocedure met persoonlijke benadering (face to face).
- Wat de documentatiefase - erkenning van eerder verworven kwalificaties (EVK) - betreft, kregen 388 deelnemers geen vrijstellingen, vijf deelnemers behaalden alle mogelijke vrijstellingen en 81 deelnemers ontvingen een of meer vrijstellingen.
- De beoordelingsfase - erkenning van verworven competenties zonder dat een leerbewijs werd toegekend (bijv. onafgewerkte opleiding, jobervaring, vrijwilligerswerk) door middel van vrijstellingen - heeft geleid tot het verlenen van in totaal 1305 vrijstellingen, een gemiddelde van 2,8 vrijstellingen per kandidaat op een totaal van 14 mogelijke vrijstellingen. Geen enkele deelnemer verkreeg alle vrijstellingen. Een op de drie kandidaten heeft geen vrijstelling gekregen. Bovendien zijn meer dan 7 vrijstellingen eerder een uitzondering (10%). Er moet rekening worden gehouden met het feit dat kandidaten niet altijd verplicht worden om deel te nemen aan alle vrijstellingstoetsen, en in sommige gevallen de centra bepaalde vrijstellingsproeven niet aanbieden. Uit de resultaten blijkt echter dat in de centra waar kandidaten wel deelnemen aan alle vrijstellingsproeven, meer vrijstellingen worden verleend. Dit wekt de indruk dat de cursisten zichzelf soms onderschatten of onderschat worden.
- Wat de certificeringsfase betreft, heeft één op de vijf kandidaten (81) na één jaar het certificaat van AAV behaald. 157 kandidaten hebben de cursus nog niet afgerond en 139 kandidaten hebben de opleiding AAV voortijdig verlaten. 68 kandidaten hebben zich na de vrijstellingsprocedure niet ingeschreven in de opleiding AAV.

Uit een enquête die is ingevuld door 36 cvo met AAV in hun aanbod, blijkt dat er grote verschillen bestaan tussen de cvo in de operationalisering van de EVC-procedure in haar huidige vorm (vrijstellingsprocedure). De meeste centra werken op een relatief informele manier met betrekking tot EVC. Ze hebben een eigen definitie van een EVC-procedure voor onderwijskwalificaties. Eén op vijf van de cvo maken niet altijd gebruik van de vrijstellingsproeven die beschikbaar zijn op het elektronische platform; de rol van beoordelaar verschilt van centrum tot centrum; .... Het vrijstellingenbeleid voor AAV kent een grote diversiteit tussen de verschillende centra. Ook de interne kwaliteitsbewaking verschilt aanzienlijk. De reden hiervoor moet gezocht worden in het feit dat de centra een grote autonomie hebben en dat er nog geen EVC-procedure met minimumvereisten voor onderwijskwalificaties is. Volgens de coördinatoren ontbreekt een uniform kader, een gemeenschappelijke visie op EVC en interne en externe kwaliteitscontrole. Het bestaande beleid biedt onvoldoende (financiële) ondersteuning voor een consistent EVC-aanbod. Om EVC voor onderwijskwalificaties ingang te doen vinden zijn er een uitvoeringsbesluit met duidelijke vereisten én voldoende middelen nodig.

Zowel de cvo als de Examencommissie Secundair Onderwijs bieden de mogelijkheid om een diploma secundair onderwijs te behalen. Terwijl de cvo zich bevinden op decentraal niveau, is de Examencommissie centraal georganiseerd. De deelnemers aan de veldproeven kennen vaak de Examencommissie, maar geven de voorkeur aan de aanpak van een cvo waarin meer begeleiding wordt geboden. Sommige kandidaten proberen beide te combineren.

Partnerschappen en netwerken

De onderwijspartners zijn de Federatie TKO, de pedagogische begeleidingsdiensten en het Vlaams ondersteuningscentrum voor het volwassenenonderwijs (Vocvo), de onderwijsinspectie, de Examencommissie Secundair Onderwijs en de 'Leerwinkel' West-Vlaanderen, het Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen (AHOVOKS) - afdeling curriculum, én het Departement Onderwijs en Vorming. Al deze stakeholders zijn belangrijke partners bij het onderzoek naar en de ontwikkeling van EVC procedures voor AAV.

Alle stakeholders zijn het erover eens dat er een kader moet zijn om een samenwerking te optimaliseren tussen zij die betrokken zijn in een mogelijke EVC-procedure voor onderwijskwalificaties. Zolang er geen uitvoering wordt gegeven aan art.63, §3 van het decreet volwassenenonderwijs van 2007, zijn gemaakte afspraken zeer moeilijk afdwingbaar. Meer regulatie omtrent EVC voor onderwijskwalificaties zou moeten worden voorzien. Om het netwerk op een meer structurele manier verder te zetten is ook een onafhankelijke coördinator nodig, een taak die door de overheidsadministratie zou kunnen opgenomen worden.

Er is een kleine groep van deelnemers die zich inschrijft en in de Examencommissie Secundair Onderwijs én in de opleiding AAV. Volgens de stakeholders is een meer structurele samenwerking tussen beide noodzakelijk. Men wijst op de noodzaak van gecombineerde trajecten om een diploma secundair onderwijs te behalen en benadrukt dat de (indeling in de) eindtermen op elkaar moeten worden afgestemd. Vandaag is een combinatie van beide mogelijk maar in de praktijk wordt dit bemoeilijkt door het feit dat de eindtermen op een andere basis geënt zijn, waardoor het zeer moeilijk is om de behaalde resultaten met elkaar te vergelijken. Er duiken bijgevolg veel problemen op bij het verlenen van vrijstellingen tussen de twee organisaties. Daarnaast geven cvo-vertegenwoordigers ook aan dat kennisdeling met collega's uit de cel toetsontwikkeling van de Examencommissie heel nuttig zou zijn.

Tools gebruikt bij de EVC-procedure

De directeurs van de cvo hebben een grote autonomie op vlak van het verlenen van vrijstellingen op basis van EVC. Alle cvo leggen eigen accenten op het vlak van gebruik van instrumenten, de ontwikkeling van intake-documenten en het beleid rond EVC voor onderwijskwalificaties wat leidt tot een gebrek aan uniformiteit met betrekking tot het intakeformulier en de vrijstellingsprocedure in zijn geheel. Het VISKA-team ontwikkelde een uniform intakeformulier voor de zeven geselecteerde cvo die deelnemen aan de veldproeven om gedeeltelijk aan dit probleem tegemoet te komen. Hoewel niet alle deelnemende cvo enthousiast waren over het formulier en 60% geen bredere introductie zou aanbevelen, hielp het de cvo om het EVC-proces te documenteren (80%) en consistentere te maken (40%). Tijdens de veldproeven werd voor de beoordelingsfase gebruik gemaakt van de bestaande vrijstellingsproeven, die beschikbaar zijn op het elektronische platform van de Federatie TKO.

De cvo gebruiken veelal de vrijstellingsproeven op het elektronisch platform. Er is geen extra financiële steun voor de ontwikkeling en optimalisering van deze instrumenten, wat een impact heeft op de kwaliteit. Omdat het ontwikkelingsproces van de testen moeilijk, tijdrovend en duur is, is er slechts één test per module voorzien (met uitzondering van de module MACUSA, waarvoor er momenteel geen testen ontwikkeld zijn). Sommige testen gaan al enkele jaren mee zonder dat ze zijn aangepast. Een diepgaande externe kwaliteitscontrole op de inhoud van de testen vindt niet plaats. Een

veelgehoorde suggestie was dat de onderwijsinspectie deze taak op zich zou kunnen nemen wanneer de opleiding AAV in de focus staat tijdens een doorlichting.

Positief is dat cursisten zich meer bewust zijn van hun vaardigheden en competenties na deelname aan de intakeprocedure en de vrijstellingen (71%). Het verhoogt hun zelfvertrouwen.

Transversale vaardigheden

Het Vlaamse VISKA-team besliste van bij de start van het VISKA-project om niet deel te nemen aan de interventie met betrekking tot transversale vaardigheden.

Transversale Vaardigheden zijn vaardigheden die doorgaans niet specifiek verband houden met een bepaalde baan, taak, academische discipline of kennisgebied, maar die worden beschouwd als vaardigheden die kunnen worden gebruikt in een grote verscheidenheid aan situaties en werkomgevingen. Er is steeds meer vraag naar deze vaardigheden, zodat lerenden zich met succes kunnen aanpassen aan veranderingen en een zinvol en productief leven kunnen leiden (UNESCO, Bangkok, 2014).

Een groot aantal van deze vaardigheden zijn reeds geïntegreerd in de bestaande vrijstellingsproeven van de opleiding AAV. Maar het gros van de (soft) transversale vaardigheden wordt getoetst binnen de module Maatschappij, Cultuur en Samenwerking (MACUSA). Net voor deze module MACUSA zijn geen vrijstellingsproeven ontwikkeld.

De redenen voor het gebrek aan vrijstellingsproeven voor MACUSA zijn meervoudig:

- MACUSA wordt door de leerkrachten als een inhoudelijk belangrijk en verrijkend onderdeel van de opleiding beschouwd voor alle cursisten. Het zorgt voor persoonlijke groei van de cursisten en verhoogt hun kansen op de arbeidsmarkt.
- Leerkrachten ervaren een gebrek aan kennis om productgericht, valide en betrouwbaar testmateriaal te ontwikkelen, zeker voor de beoordeling van 'soft' transversale vaardigheden. Ze verwijzen naar het gebrek aan standaarden om te weten of de cursist een voldoende niveau heeft bereikt om te slagen.
- Het gebrek aan financiële middelen en mankracht weegt op de motivatie om deze testontwikkeling te starten.

Hoewel deze redenen nog steeds opgaan, is de Federatie TKO toch voorstander van de ontwikkeling van vrijstellingsproeven voor de module MACUSA.

Op Europees niveau heeft het VISKA-team wel input geleverd voor de ontwikkeling van de deliverables D1.1 en D3.2² met betrekking tot transversale vaardigheden.

---

² Te vinden op de website van het VISKA-project: www.viskaproject.eu/results

Professionalisering

Binnen het tijdsbestek van het VISKA project hebben we zelf geen opleidingsmodule ontwikkeld. Het VISKA team besprak met de verschillende stakeholders de professionaliseringsbehoeften van cvo-personeel m.b.t. EVC voor onderwijskwalificaties. Het doel was om inzicht te krijgen in de professionalisering van het personeel betrokken bij EVC voor onderwijskwalificaties.

Rol van de begeleiding en ander personeel en hun activiteiten

Begeleiding aan cursisten wordt voornamelijk aangeboden door trajectbegeleiders maar tijdens de informatiesessie en de intakeprocedure zijn er ook leerkrachten en in sommige gevallen administratief personeel betrokken. De trajectbegeleider blijft echter wel de meest toegankelijke persoon tijdens het leertraject van de cursist.

Een trajectbegeleider heeft veel taken. Het gaat van gesprekken met de cursisten, het ontwikkelen van een leertraject op maat, het motiveren van de cursisten tot het beoordelen van welke vrijstellingen er worden verleend. Een formele functieomschrijving ontbreekt echter. De trajectbegeleider vervult een cruciale rol in een EVC procedure. Professionalisering is dan ook een belangrijke factor voor het garanderen van het aanbieden van een kwaliteitsvolle EVC procedure.

Professionalisering van het personeel dat werkt rond EVC

Uit de enquête, ingevuld door 36 cvo met een aanbod AAV is, blijkt dat er de laatste twee jaar, voorafgaand aan het VISKA-project, enkele professionaliseringsinitiatieven zijn geweest. Meestal betreft het teamoverleg (75%). Slechts 10% van de cvo biedt professionalisering aan op verzoek van het personeel en niet meer dan 3% geeft aan dat dit deel uitmaakt van het beleid van hun centrum. Dit maakt dat de professionalisering van het personeel met betrekking tot EVC voor onderwijskwalificaties niet sterk is uitgewerkt en eerder informeel blijft.

Alle coördinatoren van de deelnemende cvo erkennen het belang van professionalisering. Validiteit van de vrijstellingen, inzicht in een EVC-procedure en hoe gesprekken met kandidaten voeren werden aangegeven als mogelijke onderwerpen voor professionalisering. 86% van de coördinatoren geeft aan dat richtlijnen voor kwaliteitsborging hen zouden kunnen helpen om de EVC-procedures in hun centrum te verbeteren.

De belanghebbenden bevestigen dat er meer maatregelen nodig zijn met betrekking tot de professionalisering van EVC voor onderwijskwalificaties en dat de verantwoordelijkheid hiervoor voornamelijk bij de pedagogische begeleidingsdiensten ligt om uniformiteit te verzekeren. Momenteel is er onvoldoende ondersteuning, onvoldoende middelen en onvoldoende personeel om de professionalisering op een formele manier te laten verlopen.

De rol van de pedagogische begeleidingsdiensten en Vocvo

Een focusgroep met de pedagogische begeleidingsdiensten en Vocvo heeft aangetoond dat de professionalisering van het personeel dat betrokken is bij EVC voor onderwijskwalificaties ontbreekt. De redenen hiervoor zijn dat er in het volwassenenonderwijs nog geen uitvoeringsbesluit is met minimale vereisten; dat de professionalisering vraaggestuurd (vanuit de cvo) verloopt en dat besparingen op de de pedagogische begeleidingsdiensten in 2014 hebben geleid tot minder

initiatieven. Wanneer een EVC-procedure voor AAV echter zal leiden tot officiële (deel)certificaten is professionalisering van groot belang. Professionalisering is hét instrument om de kwaliteit te waarborgen.

De pedagogische begeleidingsdiensten en Vocvo onderstrepen het belang van afstemming en uniformiteit in het professionaliseringsaanbod. De uitwerking van een VPL-procedure die het centrumniveau overstijgt, zal leiden tot een meer duidelijke, transparante en betrouwbare procedure. De pedagogische begeleidingsdiensten en Vocvo benadrukken echter wel dat cvo niet beperkt mogen worden in hun manier van evalueren en eveneens enige autonomie moeten kunnen behouden. De EVC-procedure als proces zal centrum-overstijgend moeten worden bepaald al moeten gedetailleerde beschrijvingen van 'hoe' een EVC-procedure voor onderwijskwalificaties er moet uitzien, op het individuele centrumniveau blijven. Tot waar de autonomie van een cvo reikt en wat gemeenschappelijk door alle centra wordt opgenomen bij het aanbieden van een EVC procedure voor onderwijskwalificaties moet in overleg worden vastgelegd.

Toegang tot en bekendheid met EVC

De Federatie TKO geeft aan dat de cvo van mening zijn dat volwassenen in hun zoektocht naar mogelijkheden om een diploma secundair onderwijs te behalen, minder vaak doorverwezen worden naar de cvo en zich sneller zullen wenden tot of doorverwezen worden naar de Examencommissie Secundair Onderwijs. Laaggekwalificeerde volwassenen kennen niet altijd het bestaan en de mogelijkheden en kansen die een cvo hen kan bieden. Tot nu toe zijn de activiteiten van de Federatie TKO vooral gericht op de ontwikkeling en aanpassing van de vrijstellingsproeven met als doel de mogelijkheden voor laaggekwalificeerde volwassenen om een diploma secundair onderwijs te behalen te maximaliseren. Door de schaarste aan mankracht en financiële middelen is het uitwerken van activiteiten rond bewustwording en toegang tot de vrijstellingsprocedure nog niet verder uitgewerkt.

Het VISKA-team controleerde steekproefsgewijs de zichtbaarheid van de vrijstellingsprocedure op de websites van verschillende cvo. Uit deze screening bleek een grote diversiteit tussen de cvo over de wijze waarop de website communiceert over de mogelijkheid tot deelname aan de vrijstellingenprocedure. Vaak is deze boodschap erg verstopt en moet er verschillende keren worden doorgeklikt. De zichtbaarheid van EVC voor AAV is nochtans van voor de doelgroep én voor de doorverwijzingsinstanties.

Alle stakeholders zijn het erover eens dat er nog veel ruimte is om de bekendheid met, de toegang tot en de communicatie over EVC voor onderwijskwalificaties in het volwassenenonderwijs te verbeteren. Meer zichtbaarheid op de websites en de verspreiding van ondubbelzinnige informatie kan er zeker toe bijdragen dat EVC voor onderwijskwalificaties – momenteel de vrijstellingsprocedure - in de cvo zichtbaarder wordt. Slechts 7% van de deelnemers aan de veldproeven gaf in de enquête op het einde van het project aan dat ze gemotiveerd waren om hun vaardigheden te valideren en zich in te schrijven in de opleiding AAV door promotie vanuit een cvo. Het bestaan van een uniform kader en het gebruik van een gemeenschappelijke definitie van en visie op EVC voor onderwijskwalificaties is noodzakelijk om op een sterke manier te communiceren en om de toegang tot en het bewustzijn over EVC voor onderwijskwalificaties binnen de cvo te verbeteren.

De uitwerking van leerloopbaanbegeleiding in een 'onafhankelijke one stop learner shop', zoals beschreven in het GOAL-project³, kan de zichtbaarheid van de cvo vergroten.

---

³ www.projectgoal.eu

Leerloopbaanbegeleiding moet personen doorverwijzen naar de meest geschikte opleidingsinstelling. Dit betekent echter dat de definitie en de missie van de centra met betrekking tot EVC voor onderwijskwalificaties ondubbelzinnig moeten worden geformuleerd.

Impact van de EVC-procedure voor de betrokkenen.

De belanghebbenden en de coördinatoren van de deelnemende cvo zijn het er unaniem over eens dat het herkennen en erkennen van eerdere leerervaringen en competenties van grote waarde is voor laaggeschoolden. Volgens de stakeholders zal het hen de mogelijkheid geven om een diploma secundair onderwijs te behalen op een verkorte of minder intensieve manier, het zal hun gevoel van eigenwaarde vergroten en hen meer kansen in het leven bieden. Deze waarden werden allemaal bevestigd door de cursisten zelf, die het zien als een tweede kans in het leven en om sterker in de maatschappij te staan. Het helpt hen toegang te krijgen tot de arbeidsmarkt of om verder te leren (80%). Bijna alle bevroegde deelnemers zouden anderen aanbevelen om deel te nemen aan het EVC-programma (93%).

Wat de ervaringen met de huidige vrijstellingsprocedure zelf betreft, waren de cursisten zeer tevreden over de begeleiding en ondersteuning, zowel voor de intake procedure (87%) als de vrijstellingsproeven (93%). Ze waren ook van mening dat ze in staat waren om hun eerdere leerervaringen en vaardigheden aan te geven in de intake procedure (92%). Na deelname aan de vrijstellingsproeven hadden zeven van de tien deelnemers echter het gevoel dat niet al hun vaardigheden uiteindelijk werden erkend. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat een cursist zichzelf overschat, omdat de antwoorden op de vraag naar hun ervaringen met de vrijstellingsproeven vooral positief waren (93%). Er was één cursist die aangaf dat het jammer was dat hij niet aan alle vrijstellingen kon deelnemen. Misschien is het niet kunnen deelnemen aan een volledige vrijstellingsprocedure eveneens een verklaring voor de ontevredenheid van cursisten. De coördinatoren stellen dat de vrijstellingsprocedure in haar huidige vorm een goede basis vormt voor een officiële EVC-procedure, maar er is een gebrek aan uniformiteit, kwaliteitscontrole en regelgeving m.b.t. de minimale vereisten. Er moeten afspraken worden gemaakt die door alle centra moeten worden gerespecteerd, het personeel moet worden geprofessionaliseerd met betrekking tot EVC en de overheid moet worden overgehaald om middelen toe te wijzen. Dit werd ook bevestigd door de stakeholders.

Het VISKA-project heeft de aandacht gevestigd op EVC voor onderwijskwalificaties, terwijl de focus tot op heden vooral lag op EVC voor beroepskwalificaties. Het was een stimulans voor meer overleg en samenwerking. Verdere uitwerking van een volwaardige EVC-procedure voor AAV door middel van een uniform kader, met voldoende vrijheid voor de cvo, is noodzakelijk.

Op dit ogenblik gaan laaggeschoolden naar een cvo om zich in te schrijven voor een onderwijsprogramma met de mogelijkheid om enkele vrijstellingen te verkrijgen. Deze vrijstellingen worden echter niet officieel erkend. Om van een officiële EVC-procedure te kunnen spreken, zullen deze vrijstellingen in de toekomst officieel erkend moeten worden. Dit betekent dat het slagen voor de vrijstellingsproeven leidt tot (deel)certificaten die geldig zijn in alle cvo, en zelfs daarbuiten. Op die manier gaan laaggeschoolden naar een cvo met het idee om hun vaardigheden en competenties te laten valideren, ongeacht of ze al dan niet lessen willen volgen.

5. Voornaamste beleidsadviezen

Hoewel de cursisten de mogelijkheid om deel te nemen aan de huidige vrijstellingsprocedure om - in combinatie met een getuigschrift van een beroepskwalificatie - een diploma secundair onderwijs te behalen, erg waarderen, gebeurt dit alles op een vrij informele manier en is het vooral gebaseerd op vrijwillige basis. Het valideren en erkennen van competenties van burgers in een snel veranderende samenleving, niet alleen voor persoonlijke groei en sociale integratie, maar ook om de kansen op verdere studies of duurzaam werk te verbreden, mag niet alleen gebaseerd zijn op goede wil en inzet van vrijwilligers. De vrijstellingsprocedure in haar huidige vorm werkt goed, maar kan nog worden geoptimaliseerd in de richting van een volwaardige EVC-procedure voor onderwijskwalificaties. Dit zal de kwaliteit van de procedure ten goede komen en brengt het beleid rond EVC van de cvo in overeenstemming met de Europese inspanningen en ontwikkelingen op het gebied van EVC.

- Het is aanbevolen om het **netwerk** voor EVC voor onderwijskwalificaties, dat onder het VISKA-project is geïnstalleerd, voort te zetten om verdere resultaten te bereiken bij de ontwikkeling van een EVC-procedure voor AAV. De ontwikkeling van een uniform kader op basis van een gemeenschappelijke visie op en definitie van EVC voor onderwijskwalificaties (Europese richtlijnen voor EVC), met kwaliteitsvolle instrumenten en transparante communicatie zou kunnen uitgewerkt worden onder toezicht van dit netwerk, gecoördineerd door de overheid en ondersteund door een werkgroep van mensen uit de EVC-praktijk. De noodzaak van professionalisering van het personeel in de cvo is hiermee onlosmakelijk verbonden.
- Tot op heden zijn er nog geen vrijstellingsproeven voor de module **MACUSA** ontwikkeld, wat betekent dat de laaggeschoolden niet de mogelijkheid hebben om al hun onderwijscompetenties te laten herkennen en erkennen. In een EVC-procedure voor onderwijskwalificaties zou dit mogelijk moeten zijn. De noodzaak om dergelijke testen te ontwikkelen en af te nemen, vraagt om de nodige mankracht en financiële middelen. Het is de moeite waard om te onderzoeken of hiervoor project middelen kunnen worden gevonden.
- Om van een "volwaardige" EVC-procedure te kunnen spreken, moeten de vrijstellingen die behaald worden niet alleen zichtbaar worden gemaakt, maar ook worden erkend en gecertificeerd. Daarom moeten de vrijstellingsproeven waarvoor een laaggeschoolde slaagt, worden erkend met een **deelcertificaat**. Het behalen van deelcertificaten zorgt voor toegevoegde waarde, niet in het minst voor de cursist. Bij het behalen van alle deelcertificaten ontvangt de cursist zijn certificaat van AAV.
- Bovendien moeten de deelcertificaten **uitwisselbaar** zijn met andere onderwijsinstellingen die het diploma van het secundair onderwijs certificeren. Om deze uitwisselbaarheid te garanderen, moeten de eindtermen voor het behalen van een diploma secundair onderwijs gebaseerd zijn op en uitgewerkt worden binnen hetzelfde kader (VKS-niveau 4). Dit maakt het voor laaggeschoolden makkelijker om een goed geïnformeerde keuze te maken waar men zich wil inschrijven, zelfs in combinatie met elkaar. Goed geïnformeerd zijn op voorhand bespaart laaggeschoolden kostbare tijd.
- Kwaliteitsborging moet in een volwaardige EVC-procedure worden ingebed. Het uitreiken van deelcertificaten vereist kwaliteitsvol testmateriaal. Daarom is niet alleen interne kwaliteitsbewaking nodig, maar ook **extern kwaliteitstoezicht**. Dit moet verder worden uitgewerkt en kan de verantwoordelijkheid zijn van de onderwijsinspectie.

- Een kwalitatieve, goed opgezette EVC-procedure garandeert ook **transparantie** voor de laaggeschoolden over wat zij van EVC in het algemeen kunnen verwachten en over de manier waarop EVC in het individuele centrum wordt aangeboden. **Informatie en toeleiding** zijn van cruciaal belang. De verdere uitbouw van leerloopbaanbegeleiding in zogenaamde 'Leerwinkels', zoals voorgesteld in het GOAL-project, kan van toegevoegde waarde zijn, aangezien zij gespecialiseerd zijn in professioneel advies aan laaggeschoolden om hun weg te vinden naar de meest geschikte opleidingen. Als er transparantie is, kunnen alle doorverwijzingsinstanties kwalitatief advies geven aan laaggeschoolden om hen door te verwijzen naar de voor hen meest geschikte instantie om hun competenties te laten herkennen en erkennen.
- Aan elkaar gelinkte websites met betrekking tot communicatie over EVC op alle beleidsniveaus (Vlaamse website over EVC - de Federatie TKO - de cvo met een aanbod AAV – Examencommissie Secundair Onderwijs ...) zou ook de transparantie en zichtbaarheid sterk kunnen verhogen.
- Laaggekwalificeerde volwassenen maken vaak gebruik van geldelijke tegemoetkomingen uit andere domeinen om in hun levensonderhoud te voorzien (werkloosheidsuitkering, kindergeld,...). De **afstemming van de regelgeving met deze diensten** is belangrijk om te voorkomen dat externe factoren - d.w.z. het verlies van allocaties - de laaggeschoolden ertoe dwingen de opleiding vroegtijdig te verlaten of niet te starten en daardoor de kans op het behalen van een diploma secundair onderwijs mislopen.

Het VISKA-project heeft blootgelegd dat er voor de Federatie TKO meer regelgeving nodig is ter ondersteuning van haar inspanningen om een kwalitatieve EVC-procedure voor onderwijskwalificaties uit te voeren. Hierdoor verkrijgen de afspraken die gemaakt worden binnen de Federatie TKO een afdwingbaar karakter. De huidige conventie is niet sterk genoeg om ervoor te zorgen dat de cvo de afgesproken acties uitvoeren. Er is nood aan de kwaliteitsborging van een EVC-procedure voor onderwijskwalificaties - met inbegrip van het gebruikte testmateriaal. Dit alles met respect voor de specificiteit en de pedagogische vrijheid van de individuele centra.

Alle gedane aanbevelingen sturen ons in de richting van een meer structurele en wellicht ook wettelijke verankering van EVC voor AAV. Nu er in Vlaanderen een decreet wordt geïmplementeerd over EVC van beroepskwalificaties en ook Europa blijvend aandacht vraagt voor EVC, is het misschien en goed moment om een volgende stap te zetten in het herkennen en erkennen van eerder verworven competenties rond algemene vorming. De verdere uitwerking van artikel 63, §3 van het decreet volwassenenonderwijs 2007 dat zich richt op EVC voor onderwijskwalificaties ligt dan voor de hand.

Zo een wettelijke verankering heeft ook implicaties voor de autonomie van de centra. Rekening houdend met het specifieke karakter van een centrum moet worden verduidelijkt welke onderdelen van de EVC-procedure algemeen worden opgelegd en welke onderdelen tot de verantwoordelijkheid van de individuele centra behoren. De Federatie TKO zou meer ingebed moeten worden in een overkoepelend EVC-netwerk op Vlaams niveau om de ondersteuning van hun werk te versterken. De voordelen werden reeds zichtbaar gemaakt door hun deelname aan het Vlaams adviescomité van het VISKA-project.

De resultaten van het VISKA-project brachten de sterke nood aan financiële steun en mankracht aan het licht.

- Tot op heden werkt de Federatie TKO voornamelijk op vrijwillige basis. Alle cvo dragen een deel van hun operationele middelen bij om de werking van de Federatie te waarborgen. Sedert enige tijd heeft de Federatie een aanvullende bijdrage van de minister van Onderwijs ontvangen in de vorm van een halftijdse leraarsequivalent. Deze bijdrage is positief, maar onvoldoende om hun missie te vervullen.
- De ontwikkeling van kwaliteitsvolle vrijstellingsproeven voor AAV, inclusief de module MACUSA, waardoor de kandidaten zich kunnen inschrijven in een volwaardige EVC-procedure, vereist **voldoende mankracht en financiële middelen**.
- Het bestaande netwerk met de pedagogische begeleidingsdiensten moet geïntensifieerd worden (met voldoende personeel en financiële middelen) om verdere acties uit te werken voor de ontwikkeling van kwalitatieve EVC-procedures voor onderwijskwalificaties.
- Het decreet Volwassenenonderwijs is vanaf 1 september 2019 aangepast en voorziet in extra middelen voor cursisten die hun leertraject afronden met een certificaat van AAV (+20% voor operationele middelen), en nog eens 20% wanneer de cursist een diploma secundair onderwijs behaalt – zijnde een combinatie van een certificaat AAV en een beroepskwalificatie). Deze aanpassing is een stap in de goede richting om de centra te motiveren zich te richten op het stimuleren van de laaggeschoolde volwassenen om een certificaat AAV of een diploma secundair onderwijs te behalen. Wanneer cvo een volwaardige EVC-procedure voor onderwijskwalificaties aanbieden, krijgen ze een dubbele opdracht: enerzijds het certificeren van laaggeschoolde volwassenen door middel van een EVC-procedure en anderzijds het geven van onderwijs aan hen om een certificaat te behalen. Het zou sterk aanbevolen moeten worden dat cvo ook worden gecompenseerd voor de opdracht die zij tijdens de EVC-procedure uitvoeren.

Deze beleidsaanbevelingen zijn een eerste stap in de verdere ontwikkeling van het EVC-beleid voor onderwijskwalificaties. Dit document kan de basis vormen voor een conceptnota voor de Vlaamse Regering, waarin de aanbevelingen uit dit eindrapport kunnen worden opgenomen en waarbij verschillende opties kunnen worden voorgesteld om stapsgewijs een volwaardige EVC-procedure in cvo te realiseren.

Voor meer info of verdere vragen:

www.viskaproject.eu

Departement Onderwijs en Vorming:

kris.coremans@ond.vlaanderen.be

ines.neefs@ond.vlaanderen.be

nathalie.druine@ond.vlaanderen.be